

OPONENTSKÝ POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE David Kadlec: *Pojetí mysli na počátku novověké tradice*

1. Obsah

Autor si v předložené práci klade za cíl vyložit a následně porovnat pojetí mysli u dvou zásadních postav novověké filosofie – R. Descarta a J. Locka. Předsevzal si přitom (jak uvádí v *Závěru*) pojetí mysli u obou myslitelů – zvláště i v komparaci – „nastínit (...) a přidat na několika málo místech i vlastní reflexi“ (s. 33), nabídnout „náležité otázky ohledně pojetí mysli a na některé se [pokusit] odpovědět“ (tamt.). Autorovou hlavní ambicí, z níž vychází jeho celkový přístup k tématu, je „[m]ísto detailu (...) nabídnout (...) obecnější pohled na věc, ukazující širší souvislosti“ (*Předmluva*, nestránkováno).

Konkrétně autor postupuje tak, že v 1. kapitole (*René Descartes*) postupně uvádí na scénu základní motivy, které podle jeho názoru nějak souvisejí s tématem mysli v Descartově filosofii (myšlenka a idea; substance; metoda; poznání; poznání; vztah mysli a těla), v 2. kapitole (*John Locke*) uplatňuje obdobný postup na filosofii Lockovu (idea; kritika vrozených idejí; mysl jako *tabula rasa*; vlastnosti a schopnosti mysli; vědomí a osobní identita), a v závěrečné 3. kapitole (*Srovnání*) se pokouší o komparaci a místy konfrontaci pozic obou myslitelů ohledně motivů, které takovou komparaci dle autora nejspíše umožňují (dualismus; Bůh; epistemologie; vůle a svoboda; ontologická povaha mysli). Místy se přitom skutečně pokouší o samostatnou kritickou diskusi, aniž by ovšem (nakolik dohlížím) dospěl k významnějším jednoznačným interpretačním závěrům.

2. Kritické zhodnocení

Titul předložené práce slibuje širší tematický záběr, než jaký autor nakonec nabízí. Tato skutečnost je nicméně autorem reflektována a zúžení tématu na dvě klíčové (a v mnoha ohledech zakladatelské) postavy novověké tradice je rozumné a přiměřené formátu bakalářské práce. I v takto zúžené podobě je ostatně zvolené téma značně ambiciózní a autorovo odvážné rozhodnutí pokusit se nabídnout spíše celkový pohled a rezignovat přitom na výkladový, argumentační a interpretační detail se vzhledem k formátu práce jeví jako poměrně dobře motivované. Autor osvědčuje solidní znalost relevantních aspektů filosofických pozic obou zkoumaných myslitelů (přestože se – jak uvádím níže – nevyvaroval jistých problematických kroků), místy osvědčuje dobrý vhled do povahy kladených otázek i do širších souvislostí, do nichž jsou zasazeny, a píše kultivovaně a srozumitelně. Rozsah prostudované a uplatněné sekundární literatury sice není nijak ohromující, ale s ohledem na standardy bakalářské práce postačující. V práci je jen málo překlepů a gramatických chyb (hlavně v interpunkci) a po formální stránce je vše v pořádku.

Úkol, který si autor vytyčil – postihnout vůdčí vhledy obou filosofů do problematiky povahy mysli přehledovým způsobem se zaměřením na širší souvislosti jejich stanovisek a s rezignací na detail a obě koncepce kriticky porovnat – je nicméně mimořádně náročný: předpokládá nejen důkladnou znalost pozic zkoumaných autorů, nýbrž navíc schopnost postihnout skutečně rozhodující aspekty jejich pozic, a to bez interpretačních výchylek a kumulování drobných nepřesností, které právě kvůli obecnosti celkové výkladové koncepce dávají v konečném důsledku nejasný až pokřivený obraz. Obávám se, že autorovi se přes veškerou sympatickou snahu nepodařilo se těmto nástrahám zcela vyhnout.

Za nejzásadnější nedostatek práce považuji celkovou tematickou roztržitost. Autor sice v *Úvodu* zpřesňuje, které otázky považuje při pojednávání o pojetích mysli za hlavní („Co

je lidská mysl či duše a jaké má bytí (...)? Jaké jsou vlastnosti a mohutnosti mysli? Jakým způsobem poznává?“ (s. 1)) a rovněž opakovaně upozorňuje na to, že „oba filosofové daným tématům nevěnují stejnou míru pozornosti“ či že srovnávání jejich filosofí je „trochu jako srovnávání hrušky s jablkem“ (s. 24); právě proto však citelně postrádám to, k čemu takto popsaná situace vybízí – totiž předběžný rozbor toho, jak přesně témata určená uvedenými třemi otázkami navzájem souvisejí, zda je některé z nich vůdčí atp., a následné (byť snad provizorní) určení celkových filosofických pozic obou zkoumaných myslitelů s ohledem na takto systematicky analyzované pole. Jedině tak lze výkladu s takovou metodologií, jakou zvolil autor práce, dodat patřičnou jednotu a motivovat jak odlišné důrazy při výkladu každého z obou filosofů, tak volbu tematických polí pro vzájemné srovnání obou. Tato systematizující perspektiva ovšem v předložené práci zcela chybí a text tak ve výsledku působí spíše jako výčet těch názorů obou autorů, které se nějak (byť přinejmenším z pohledu čtenáře práce často jen volně) váží k tématu mysli, doplněný víceméně náhodnými komparacemi. Způsob rozvedení některých motivů navíc čtenáře občas zavádí nikoli vstříc, nýbrž spíše mimo problematiku povahy mysli.

Nejzřetelněji se tyto nedostatky projevují u (i) autorovy diskuse o Descartově metodě (oddíl 1.3) a u (ii) komparace koncepce vůle u Descarta a Locka (oddíl 3.5). Pokud jde o (i), nejenže se vlastně nedozvídáme, v čem konkrétně má Descartova metoda spočívat (s výjimkou kusého a nepřesného odst. 2 na str. 5), ale jasná není ani návaznost na problematiku povahy mysli. To má podle mého názoru kořen v tom, že se autorovi nepodařilo postihnout roli metody při dospívání k vědění (*scientia*) a zcela se vyhnul náročnému tématu Descartova navázání jednotné povahy vědy na povahu lidské mysli a povahy metody na vrozené principy – témata, která Descartes probírá především ve IV. a VIII. pravidle *Pravidel pro vedení rozumu*. Pokud jde o (ii), autor se překvapivě soustředí na vztah vůle a svobody namísto toho, aby se blíže podíval na odlišnost rolí, které vůle hraje v konstituci soudu a potažmo poznatku u každého z obou myslitelů, a šířeji na úlohu vůle při rozvíjení aspektů spontaneity a pasivity v poznávacích úkonech mysli.

Autor se dále zejména při výkladu Descartových názorů dopouští některých přinejlepším problematických kroků a/nebo nepřesností. Jen namátkou: (1) Na s. 3 autor při výkladu Descartova pojmu ideje píše, že „[k]aždá idea je tedy myšlenkou, ale nikoliv naopak.“ Vzhledem k tomu, že idea je na příslušném místě (AT VII, 160) definována mj. jako forma myšlenky, spustil by takový výklad zjevně nekonečný regres a sotva může být správný. (2) Na s. 6 se dočítáme, že podle Descarta platí, že „kde se názory myslitelů neshodují, je jasné, že jeden má pravdu a druhý se mýlí.“ Ve skutečnosti však obecně vyplývá pouze tolik, že nejméně jeden z obou se mýlí (jak Descartes sám uvádí v AT X, 363, na něž autor práce odkazuje), přičemž Descartes dodává specifický důsledek své teorie *scientia* – totiž že žádný z nich se v daném případě „nedobral dosud vědění“ (tam.). (3) Na s. 7 se píše, že Descartes „[v]e svých pozdějších spisech [po *Pravidlech* – JP] opouští pojem intuice, a nahrazuje tuto schopnost přirozeným světlem.“ Ve skutečnosti však přirozené světlo figuruje již v *Pravidlech* (výslovně *Reg. VI*, AT X, 383; v *Reg. III* se ve zřejmě obdobném významu vyskytuje výraz „*lux rationis*“) a jeho vztah k intuici je v tomto raném spisu navíc interpretačně značně problematický. –A v tomto výčtu problematických vyjádření by bylo možné pokračovat.

Konečně považuji za problematický způsob, jímž se autor zejména v závěrečných oddílech práce snaží nabídnout své vlastní kritické rozbor argumentačních postupů obou autorů. Potíž je v tom, že vzhledem k (deklarované a přiznané) rezignaci na detail nepodává autor žádný rozbor původní argumentace takový, který by umožňoval následnou plodnou kritickou diskusi týkající se domnělých a skutečných implikací a závazků daných stanovisek. Autorovy kritické vstupy jsou tak s ohledem ke kompozici a metodologii předložené práce zcela nefunkční. Nejcitelněji tímto nedostatkem trpí pasáže o vrozených idejích v oddílu 3.4 a o Descartově argumentaci pro dualismus substancí v oddílu 3.6.

3. *Výsledné hodnocení*

Na práci je třeba ocenit autorovu odvahu zhostit se širokého a nanejvýš komplexního tématu přehledovým způsobem, aniž by se sklouzlo k pouhým povrchním floskulím a učebnicovým heslům. V mnoha směrech se autor vytčené úlohy zhostil se ctí a přiměřeně standardům bakalářské práce a text proto rozhodně doporučuji k přijetí. Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům nicméně předběžně navrhuji hodnocení *dobře*.

V Praze dne 19. 5. 2015
Jan Palkoska, Ph.D.